

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

Ενότητα 1: Εισαγωγικές παρατηρήσεις & θεωρίες γλωσσικής αλλαγής

Γαλαντόμος Ιωάννης

Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

1. Σκοποί ενότητας	4
2. Περιεχόμενα ενότητας.....	4
3. Έννοιες – Λέξεις κλειδιά.....	4
4. Θεωρητικό πλαίσιο	5
5. Θεωρίες γλωσσικής αλλαγής.....	5
6. Κατεύθυνση γλωσσικής αλλαγής.....	6
7. Βιβλιογραφικές αναφορές	6

1. Σκοποί ενότητας

- Εξοικείωση με την έννοια της αλλαγής στη γλώσσα και τον αναπόφευκτο χαρακτήρα της
- Εξοικείωση με τις βασικές θέσεις των θεωριών που επιχειρούν να ερμηνεύσουν τη μεταβολή στη γλώσσα
- Εξοικείωση με το γεγονός ότι ορισμένες μεταβολές είναι δικαιολογημένες προκειμένου να επανέλθει η συστημική ισορροπία

2. Περιεχόμενα ενότητας

- Θεωρητικό πλαίσιο
- Θεωρίες γλωσσικής αλλαγής
- Κατεύθυνση γλωσσικής αλλαγής

3. Έννοιες – Λέξεις κλειδιά

- Η μεταβολή στη γλώσσα είναι αναπόφευκτη
- Λειτουργισμός, Ψυχογλωσσολογία, Κοινωνιογλωσσολογία, αοριστία, αδιαφάνεια, ηλικία
- Edward Sapir, drift

4. Θεωρητικό πλαίσιο

- Βασική παραδοχή της επιστήμης της γλωσσολογίας είναι ότι όλες οι ζωντανές γλώσσες αλλάζουν, καμία δεν είναι στατική.
- Η μεταβολή αποτελεί αδιαμφισβήτητο γεγονός στην ιστορική πορεία της γλώσσας μέσα στο χρόνο, καθώς ανταποκρίνεται στη δυναμική της εξέλιξης που διέπει καθολικά τον κόσμο μας.
- Ο ρυθμός της αλλαγής ποικίλλει από γλώσσα σε γλώσσα και από περίοδο σε περίοδο (Νικηφορίδου, 2001α, 2001β).

5. Θεωρίες γλωσσικής αλλαγής

- Η επιστημονική θεώρηση της γλώσσας πριμοδοτεί τις ερμηνείες που προσφέρουν το κίνημα του λειτουργισμού, η ψυχολογολογία και η κοινωνιογλωσσολογία.
- Ο λειτουργισμός επικεντρώνεται στη μελέτη των ενδοσυστημικών παραγόντων που λειτουργούν στη γλώσσα και την ωθούν προς την αλλαγή υπό τη μορφή αυτοεπεμβάσεων, ώστε να αποκαθίσταται, ανά πάσα στιγμή, η διαταραχθείσα ισορροπία και συμμετρία (Θεοφανοπούλου-Κοντού, 2001).
- Η δημιουργία νέας σειράς ηχηρών κλειστών συμφώνων [b d g] στα χρόνια της Κοινής, πραγματοποιήθηκε για να καταστεί συμμετρικότερο το συμφωνικό σύστημα της Ελληνικής, το οποίο διέθετε δύο σειρές διαρκών συμφώνων [f θ χ], [ν δ γ] αλλά μόνο μία σειρά κλειστών φθόγγων [p t k] (Νικηφορίδου, 2001α).
- Η ψυχολογολογική προσέγγιση εστιάζεται στις διανοητικές διεργασίες του ανθρώπινου εγκεφάλου και αναπτύσσεται στο πλαίσιο της γενετικής – μετασχηματιστικής γραμματικής του N. Chomsky.
- Σύμφωνα με την τσομσκιανή θεωρία η κατάκτηση της γλώσσας από το παιδί θεωρείται ως ο πρωταρχικός παράγοντας της γλωσσικής αλλαγής.
- Η κοινωνιογλωσσολογική συλλογιστική φέρνει στο προσκήνιο τρεις έννοιες – κλειδιά, οι οποίες είτε συγκαλύπτονται από τα άλλα δύο θεωρητικά κινήματα, είτε τίθενται στο περιθώριο.
- Η αοριστία και η αδιαφάνεια στη χρήση της γλώσσας αποτελούν αιτίες μεταβολής, επειδή σε τέτοιες περιπτώσεις ο ομιλητής απομακρύνεται από τα πρότυπα και επεκτείνει κάποιους κανόνες σε νέα περιβάλλοντα.
- Η δεύτερη σημαντική πτυχή είναι η ποικιλία. Σε κάθε γλώσσα ο ομιλητής έχει στη διάθεσή του ποικίλα γλωσσικά μέσα, τα οποία χρησιμοποιεί ανάλογα με την κοινωνική του προέλευση και την επισημότητα ή μη της γλωσσικής περίπτωσης (Νικηφορίδου, 2001α).
- Ένας άλλος παράγοντας είναι η ηλικία. Έχει διαπιστωθεί ότι κάθε ηλικιακή κατηγορία συνδέεται με συγκεκριμένα γλωσσικά χαρακτηριστικά, τα οποία

όταν εμφανίζονται πιο συχνά στο λόγο νέων χρηστών ενδέχεται να προκαλέσουν αλλαγή στο γλωσσικό σύστημα (Ανδρουτσόπουλος, 2001).

- Από την παράθεση των ανωτέρω προκύπτει η διαφορετικότητα, οι αδυναμίες των διαφόρων σχολών σκέψης αλλά και η προβολή διαφόρων κινήτρων ως κινητηρίων δυνάμεων της γλωσσικής αλλαγής (Schendl, 2001).
- Σήμερα γίνεται αποδεκτό ότι η αλλαγή αποτελεί τον συγκερασμό τόσο εξωγλωσσικών, όσο και ενδοσυστημικών παραγόντων και ότι την έναρξη της ενδέχεται να αποτελούν σποραδικές χρήσεις μεμονωμένων ή ομάδας ομιλητών, οι οποίοι όταν επικρατήσουν, επηρεάζουν την γενικότερη δομή της ίδιας της γλώσσας (Θεοφανοπούλου-Κοντού, 2001).

6. Κατεύθυνση γλωσσικής αλλαγής

- Ένα θεμελιώδες ζήτημα που συνδέεται με τη γλωσσική αλλαγή είναι η κατεύθυνσή της.
- Φαίνεται ότι αυτή, σε κάποιες περιπτώσεις, είναι προβλέψιμη ή τουλάχιστον δικαιολογημένη με στόχο την επαναφορά της συστημικής συμμετρίας, διαπίστωση που είναι σύμφωνη και με τις απόψεις του E. Sapir (1921), ο οποίος χρησιμοποίησε τον όρο *drift* για να αναφερθεί στην φορά της μεταβολής.
- Όμως η παραδοχή ότι κάποιες αλλαγές μπορούν να χαρακτηριστούν δικαιολογημένες, δεν μπορεί να θεωρηθεί πανάκεια για την προσέγγιση και εξέταση κάθε αλλαγής, επειδή η γλώσσα διαθέτει μία δυναμική, η οποία πολύ δύσκολα υπόκειται σε οποιονδήποτε έλεγχο.
- Όποια όμως και αν είναι η κατεύθυνση της μεταβολής «το μόνο βέβαιο είναι ότι η γλώσσα αλλάζει περνώντας από τη διάσπαση του συστήματος στην αναδόμησή του, χωρίς μόνιμη/ σταθερή κατεύθυνση, ισορροπώντας σε μια αέναη κίνηση και καταφέροντας να διατηρεί, σε μεγάλο βαθμό, την ταυτότητά της παρά τις συνεχείς εξελίξεις, τις μεταβολές και τις αναδομήσεις» (Θεοφανοπούλου-Κοντού, 2001: 72).

7. Βιβλιογραφικές αναφορές

Ανδρουτσόπουλος, Γ. (2001). Γλώσσα των νέων. Στο Α.-Φ. Χριστίδης (Επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός για τη γλώσσα* (σελ. 108-113). Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Θεοφανοπούλου-Κοντού, Δ. (2001). Εξέλιξη και μεταβολή στη γλώσσα. Μια ψυχολογολογική προσέγγιση. *Μέντορας* 4, 62-73.

Νικηφορίδου, Κ. (2001α). Γλωσσική Αλλαγή. Στο Α.-Φ. Χριστίδης (Επιμ.), *Ιστορία της ελληνικής γλώσσας: από τις αρχές έως την ύστερη αρχαιότητα* (σελ. 102-107). Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [ΙΔΡ. Μ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ].

Νικηφορίδου, Κ. (2001β). Γλωσσική Αλλαγή. Στο Α.-Φ. Χριστίδης (Επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός για τη γλώσσα* (σελ. 40-44). Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Sapir, E. (1921). *Language*. New York: Harcourt, Brace and Company.

Schendl, H. (2001). *Historical Linguistics*. Oxford: OUP.